

1. Úvodní hodina

Náboženství v čínské kultuře

→ Moderní termíny:

宗教 zōngjiào / cung-t'iao = náboženství

哲学 zhéxué / če-süe = filozofie

文学 wénxué / wen-süe = literatura

→ Užívaná jména:

Buddhismus

Taoismus

Konfucianismus

„lidové náboženství“

„státní kultury“

→ Představa o nenáboženskosti čínské kultury

Fung Yu-lan (1895-1990):

„Místo, které v čínské kultuře zaujímal filozofie, je srovnatelné s rolí náboženství v jiných kulturách. V Číně byla filozofie zájmem každého vzdělaného člověka. Ve starých dobách, pokud měl člověk nějaké vzdělání, první, co studoval, byla filozofie. [...] Číňané, ve srovnání s jinými kulturami, neměli velký zájem o náboženství, protože jejich hlavním zájmem byla filozofie. Číňané nejsou náboženští, neboť jsou filozofičtí. [...] Veškerou touhu po tom, co je za viditelným světem, uspokojovali skrze filozofii.“

Konfucius:

Mistr nikdy nemluvil o zázracích, o siláckých kouscích, o nepravidelnostech v přírodním koloběhu nebo o nadpřirozených bytostech.

Ji Lu se tázal, jak má člověk sloužit duchům a bohům. Privil Mistr: „Jak můžeš sloužit duchům, když dosud neumíš sloužit lidem?“ Ji Lu se potom odvážil otázky o smrti. Privil Mistr: „Jak se můžeš něco dovědět o smrti, dokud nic nevíš o životě?“

Fan Chi se tázal po moudrosti. Privil Mistr: „Moudrý budiž zván ten, jenž opatřuje svým poddaným to, co jim po právu náleží, kdo uctívá duchy a božstva a udržuje je v povzdálí.“

→Další zdroje představy o nenáboženskosti čínské kultury:

– jezuité, Max Weber, většina moderní sinologie až do posledních desetiletí

→Existují ale i náboženské výklady čínské kultury:

Kang Youwei, některé trendy v soudobém konfucianismu

Kang Youwei (1858-1927):

„Když se Nebesům zželelo přemíry utrpení lidí žijících na rozlehlé zemi, Černý císař seslal na zem své semeno, aby stvořil bytost, jež by ulevila lidu v jeho trápení a jež by se, nadána jasnozřivostí, stala božským králem, učitelem tisíců generací, ochráncem nesčetného lidu, náboženským vůdcem celé rozlehlé země.“

→ Filozofie jako preferovaný koncept v přístupu k tradiční (elitní) čínské kultuře

→ Vyrovnávání se se Západem, kontrastivní přístupy

Simon Leys:

„Teprve když hledíme na Čínu, můžeme si konečně přesněji uvědomit svou vlastní identitu a začínáme chápat, jak velká část našeho dědictví vychází z univerzálního lidství a jaká jen odráží pouhé indoevropské idiosynkrasie. Čína je oním základním Druhým, s nímž se Západ musí setkat, aby si jasně uvědomil obrysy a hranice vlastního kulturního Já.“

Michael Puett:

Vytváření takových kontrastivních přístupů vyžaduje vytrhnout určité texty z kontextu a číst je jako předpoklady sdílené celými kulturami, které jsou srovnávány. [...] Rekonstrukce tohoto kontextu nám [naopak] umožňuje podat historický výklad toho, proč byly určité výroky vysloveny, a rekonstruovat provokativní sílu, kterou tyto výroky měly ve své době. Redukovat je na pouhé příklady obecně čínského způsobu myšlení nám znemožňuje zachytit kulturní sílu, již tyto výroky měly.

Pascal Boyer:

Rutinně mluvíme o celých kulturách jako jednotných celcích, o „čínské kultuře“, „jorubské kultuře“, „britské kultuře“ atd. Co je na tom špatně? Pojem „kultura“ označuje určitou podobnost mezi reprezentacemi, které nacházíme u členů skupiny. Zdá se tudíž, že můžeme dělat terénní výzkumy mezi různými skupinami lidí, například mezi Američany a Joruby, a poté popsat ty reprezentace, které nacházíme pouze v jedné z nich, jako americkou nebo jorubskou kulturu. [...] Můžeme si myslet, že má smysl srovnávat Američany a Joruby, jelikož existuje jorubské politické zřízení a americký národ. Je však třeba si všimnout, že jsou to dějinné, účelové konstrukce, a nikoliv důsledky nějaké přirozené podobnosti. Pokud se podíváme na skutečná jednání a reprezentace lidí v každé z obou skupin, zjistíme, že mnohé z toho, co dělají a jak uvažují, lze pozorovat mimo tyto skupiny. Mnoho norem a idejí amerických farmářů je mnohem běžnějších mezi farmáři než mezi Američany; mnoho norem a idejí jorubských byznysmenů je mnohem běžnějších mezi byznysmeny než mezi Joruby. Potvrzuje se tím, co antropologové dlouho tušili: že výběr skupin lidí pro kulturní komparace není přirozeným nebo vědeckým výběrem, nýbrž výběrem politickým

→ Vylučování, marginalizace náboženství v čínské kultuře

- Lidová kultura vs. kultura elitní – tato dichotomie dosud silně poznamenává náš pohled na čínskou kulturu

→ „Lidové náboženství“ v Číně a božský potenciál člověka v čínské kultuře

- Kult předků
- Uctívání významných osobností
- Dosažení nadlidských schopností uvnitř lidské osobnosti
- Ideál dosažení nesmrtelnosti, kult nesmrtelných

Laozi (Lao-c’):

Když je svět spravován správnou metodou (*dao*), duchové se neprojevují jako božské síly. Není to však tak, že by neměli svou božskou sílu – svou silou neškodí lidem. Ale ani mudrci/božští vladaři (*shengren*) neškodí duchům. Když se mudrci a duchové navzájem nezraňují, jejich síly (*de*) se spojují a přivádějí [celý svět] zpět k řádu.

Základní literatura k tématu náboženství Číny (obecně):

Cambridge History of China.

Sources of Chinese Tradition. 2 vols. New York: Columbia UP, 2000, 2001.

Lagerwey, John a Marc Kalinowski (eds.) *Early Chinese Religion. Part One: Shang through Han (1250 BC – 220 AD)*. Leiden: Brill, 2009.

Lagerwey, John a Lü Pengzhi (eds.) *Early Chinese Religion. Part Two: The Period of Division (220 – 589 AD)*. Leiden: Brill, 2009.

Lagerwey, John (ed.) *Chinese Religion and Society*. 2 volumes. Hongkong, The Chinese University Press, 2004.

Fowler, Jeaneane a Merv Fowler. *Chinese Religions: Beliefs and Practices*. Sussex Academic Press, 2008.

Lopez, Donald F. (ed.) *Religions of China in Practice*. Princeton University Press, 1996.

Yu, Anthony C. 2005. *State and Religion in China. Historical and Textual Perspectives*. Chicago: Open Court.

(Overmyer, Daniel L. *Náboženství Číny: svět jako živý organismus*. Praha: Prostor, 1998.)